Література

1. Парпан В.І., Шпарик Ю.С., Бюргі А., Коммармот Б., Цінг А., Гамор Ф.Д., Сухарюк Д.Д. Наукові основи сталого лісокористування Українських Карпат// Матер. міжнар. конф. "Гори і люди" (в контексті сталого розвитку). Том 1. – Рахів, 2002. – С. 433-437.

2. Парпан В.І., Чернявський М.В., Ільчук В.М. Екологічні основи використання лісів України за їх цільовим призначенням// Екологія та ноосферологія. – 1996, № 5, т.3. – С. 24-34.

3. Проект організації території та охорони природних комплексів Карпатського біосферного заповідника. – Ірпінь: Укрдержліспроект, 2002. – 577 с.

4. Стойко С.М. Праліси як екологічні моделі для ренатуралізації вторинних фітоценозів// Укр. ботан. журн. – 2006, 63, № 3. – С. 358-368.

5. Сухарюк Д.Д., Саик Д.С., Шпильчак М.Б. Структура, направление смен пород и продуктивность природных буково-пихтово-еловых лесов Карпатского заповедника// Сб. научн. тр.: Формирование эталонных насаждений. – Каунас, 1979, ч. II. – С. 90-92.

6. Сухарюк Д.Д. Структура древостоя и смены пород в экосистемах смешанных лесов Карпатского заповедника// Современные проблемы географии экосистем: Матер. научн. конф. – М., 1984. – С. 170-172.

7. Сухарюк Д.Д. Шляхи реалізації концепції сталого управління лісами і лісового господарства Карпатського регіону// Розвиток народногосподарського комплексу Карпатського регіону: Зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф. (Хуст, 20-22 травня 2003 р.) – Хуст: Університет "Україна". – 2004. – С. 203-206.

8. Чернявський М.В. Рубки переформування деревостанів// Наукові основи підвищення продуктивності та біологічної стійкості лісових та урбанізованих екосистем. – Львів, 2005. – С. 85-88.

9. Чернявський М.В., Schwitter R., Коржов В.Л., Угрин А.І., Ковалишин Р.В., Зварич В.І. Настанови з наближеного до природи лісівництва в Рахівському ДЛГ. Рукопис. – Ужгород, 2004. – 22 с.

10. Чернявський М.В., Швіттер Р., Ковалишин Р.В. та ін. Наближене до природи лісівництво в Українських Карпатах. – Львів: ЛА Піраміда, 2006. – 88 с.

11. Шютц Жан-Филип. Лесовъдство. – София: Земиздат, 1999. – 436 с.

12. Helliwell, D.R. Dauerwald// Forestry № 70, 1997. – pp. 375-380.

13. Oliver C.D., Larson B.C. Forest stand dynamics// New York: John Wiley and Son, 1996. – 286 p.

14. Jean-Phillipe Schuetz. Der Plenterwald und weitere Formen struktuirierter und gemischer Waelder. Parey Bucherwald/ Berlin, 2001. – 207 S.

15. Leibundgut, H., 1958. Beispiel einer Bestandesanalyse nach neuen Baumklassen. In: International Union of Forest Research Organisations, 1958. 12-th Congress Oxford 1956 Rapports Papers Abhandlungen. Volume 2. Section 23, Section 24. London 1958, 95-118.

УДК 599.323.4 Доц. П.Б. Хоєцький, канд. с.-г. наук – НЛТУ України, м. Львів; аспір. Н.О. Стецула – ТНПУ ім. Володимира Гнатюка

РІДКІСНІ ВИДИ ДРІБНИХ ССАВЦІВ ТЕРИТОРІЇ НПП "СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ"

Проаналізовано охоронний статус дрібних ссавців ННП "Сколівські Бескиди". Із 23 видів, поширених на території НПП, два види занесено до Червоної книги України, один вид – до Європейського Червоного списку, сім є рідкісними на Львівщині.

Ключові слова: *Neomys anomalus*, *Arvicola scherman*, Червона книга України, Львівська область.

Assoc. prof. P.B. Khoeckiy – NUFWT of Ukraine, L'viv;
aspir. N.O. Stetsula – TNPU named after V. Gnatyuk

Rare types of shallow mammals of territory of NPP "Skolivski Beskidy"

Protective status of shallow mammals of NNP "Skolivski Beskidi" is analysed. From 23 kinds, widespread on territory of NPP, 2 kinds are brought to the Red book of Ukraine, 1 kind – in the European Red list, 7 – rare on Lviv area.

Keywords: *Neomys anomalus, Arvicola scherman*, Red book of Ukraine, Lviv area.

Національний природний парк "Сколівські Бескиди" було створено в 1999 р., підпорядковано Державному комітету лісового господарства України. Його територія розташована в центральній частині гірського масиву Східні Бескиди. Одним із завдань національного парку є охорона біорізноманіття та забезпечення тривалого, збалансованого, невиснажливого природокористування. Інтенсивний господарський і рекреаційний вплив може стати причиною зникнення рідкісних видів фауни. Вивчення та аналіз видового різноманіття фауни та особливостей формування фауністичних комплексів природоохоронних територій є необхідним етапом для запровадження системного моніторингу за станом довкілля, рідкісними дикими тваринами, з метою впровадження заходів з охорони та відтворення видів, яким загрожує зникнення.

Мікромамалії становлять понад 50 % видового складу ссавців фауни України. Спеціальних досліджень з визначення видового складу дрібних ссавців, стаціального поширення їх на території Національного природного парку (НПП) не проводилося. У публікаціях, які стосуються фауни Карпат, основні пункти збору матеріалу знаходилися за межами даної природоохоронної території.

Матеріал і методика досліджень. Моніторинг дрібних ссавців в угіддях НПП ми здійснюємо з 1999 р., систематичні відлови – з 2001 р. Спостереження за життєдіяльністю мікромамалій та їх відлови проводили на пробних площах із використанням пасток Геро, ловильних канавок, що дало змогу дослідити видовий склад, поширення, відносну чисельність дрібних ссавців. Найчастіше для обліків застосовували метод пастко-ліній [3, 4]. Відлови здійснювали в понад 20 різних біотопах, які знаходилися на висоті від 500 до 1300 м над р.м. Загалом, за період з 2001 р. до 2007 р. відпрацьовано понад 15 тис. пастко-діб, відновлено 849 особин мишоподібних гризунів, 11 видів. Опрацювання зібраного матеріалу: визначення видового складу, морфометричних показників видів проведено згідно загальноприйнятих методик [4]. Результати досліджень видового складу, динаміки чисельності, вертикального та біотопічного поширення, опубліковані в наукових збірниках, доповідались на конференціях [1, 6-8, 11]. Проте в публікаціях не приділено увагу охоронному статусу рідкісних видів мікромамалій у біогеоценозах НПП.

Результати досліджень. Із ряду мідицеподібні на території парку трапляються представники трьох родин, чисельністю 7 видів, з ряду мишоподібні – 4 родини, що нараховують 16 видів (див. табл.).

Табл. Охоронний статус дрібних ссавців НПП "Сколівські Бескиди"

Родини	Кількість видів:			
	НПП	ЧКУ	ЄЧС	рідкісних в Львівській обл.
Ряд Мідицеподібні [Комахоїдні] – Soriciformes [Insectivora]				
Їжакові (Erinaceidae)	1	-	-	-
Мідицеві (Soricidae)	5	1	-	2
Кротові (Talpidae)	1	-	-	-
Ряд Мишоподібні [Гризуни] – Muriformes [Rodentia]				
Вивіркові (Sciuridae)	1	-	-	-
Тушканчикові (Dipodidae)	1	-	-	1
Миші (Muridae)	11	1	-	1
Вовчкові (Gliridae)	3	-	1	3

Примітка: ЧКУ – Червона книга України; ЄЧС – Європейський Червоний список

Загалом, із 23 видів мікромамалій, які трапляються на території парку, 2 види занесено до Червоної книги України: рясоніжка мала (*Neomys anomalus* Cabr.) та нориця водяна (*Arvicola scherman* Shaw.). Рясоніжка мала (ряд мідицеподібні) для території Сколівських Бескид відома за літературними джерелами [10]. Життєдіяльність рясоніжки тісно пов'язано з водоймами, в НПП вона трапляється в різних біотопах (листяний ліс, змішаний ліс), але за наявності в них струмка, річки, калюж, які утворилися на старих волоках, лісовозних дорогах. Крім рясоніжки малої, із ряду мідицеподібні рідкісною на території Львівщини є білозубка мала (*Crocidura suaveolens* Pall.), теж відома для території парку з літературних джерел [11]. Незважаючи на широкий ареал, літературні дані про чисельність та тенденції змін виду на території НПП і загалом в області відсутні. Недостатньо вивчена біологія звірка.

Із ряду мишоподібні на території парку трапляється один вид, якою занесено до Червоної книги України, рідкісний на території Львівської області, – нориця водяна (*Arvicola scherman* Shaw.). Протягом 2004-2005 рр. на луках Підгородцівського та Майданського лісництв добуто 45 особин нориці. У гірських умовах нориця поширена в угіддях від 200 до 1300 м над р. м., відлов проводився в біотопах, розташованих на висоті від 500 до 700 м над р.м. У перерахунку на 100 пастко-діб чисельність нориці водяної становила 0,7 особин, що свідчить про незначну чисельність цього виду в межах НПП. Співвідношення самців та самок становило: 1,3: 1,0.

Родина тушканчикових представлена мишівкою лісовою (*Sicista betulina* Pall.), яка є рідкісною в межах Львівської області [3]. У Сколівських Бескидах поширена в різних біотопах. Відловлювали її на вирубках, у дубово-буковому лісі в угіддях Сколівського та Підгородцівського лісництв. Свіжі вирубки вид заселяє неохоче, через одноманітність та нестійкість кормових ресурсів. Проте через два-три роки вирубки характеризуються більш сприятливими кормовими умовами, ніж насадження. Незважаючи на те, що трапляється в різних біотопах, її чисельність на природозаповідній території незначна і становила 0,01 екз. на 100 п/д.

Із родини вовчкових в біотопах парку трапляються три види, які є рідкісними на території Львівської області. Вони активні протягом теплого пері-

оду року. У зимовій сплячці можуть перебувати від вересня до травня. Заселяють різноманітні біотопи, залежно від наявності кормів і місць, придатних для влаштування гнізд. Живляться різноманітним рослинним (горіхи, жолуді, ягоди, насіння деревних порід тощо) та тваринним (комахи та їх личинки, пташині яйця) кормом. Найчисельнішим є вовчок сірий (*Glis glis* L.), якого реєстрували в господарських будівлях НПП, зокрема складських приміщеннях Сколівського лісництва. Менше поширені вовчок лісовий (*Dryomys nitedula* Pall.) та горішковий (*Muscardinus avellanarius* L.), який занесено до Європейського Червоного списку. Відловлювали вовчка горішкового в НПН на вирубці. На наш погляд, добування виду пастками Геро не об'єктивно відображає його чисельність. Більш точно облікувати вовчків можна шляхом перевірки гніздосховищ, розвішаних через певну відстань на маршрутах у різних біотопах. Вовчки їх охоче заселяють, надаючи перевагу, порівняно з гніздами власної конструкції.

Висновки. На території національного природного парку "Сколівські Бескиди" трапляються 23 види дрібних ссавців, із них – два занесено до Червоної книги України, один – до Європейського Червоного списку, сім належать до рідкісних видів Львівщини. Шість видів внесено до списку Бернської конвенції.

Література

1. **Барабаш О.В., Стецула Н.О.** Вертикальне поширення мишоподібних гризунів в біотопах лісництв Національного природного парку "Сколівські Бескиди"// Наук. зап. Тернопільськ. ун-ту. Сер.: Біол. – 2007, № 1 (31). – С. 5-59.
2. **Башта А.Т., Канарський Ю.В., Решетило О.С. та ін.** Рідкісні види тварин Львівської області. – Львів, 2006. – 220 с.
3. **Загороднюк І.В.** Польовий визначник дрібних ссавців України// Праці Теріологічної Школи. – К.: Либідь. – 2002, вип. 5. – С. 60-65.
4. **Кучерук В.В.** Учет вредных грызунов и землероек// Методы учета численности и географического распределения наземных позвоночных. – М., 1952. – С. 12-14.
5. **Рудышин М.П.** К экологии карпатской популяции лесной мышовки// Вестник зоологии. – 1982, № 2. – С. 63-65.
6. **Стецула Н.** Мишоподібні гризуни в біотопах лісництв НПП "Сколівські Бескиди" на Львівщині// Наукові та методичні основи викладання біологічних дисциплін у педагогічних вищих навчальних закладах України: Зб. тез доп. наук.-практ. конф. – К., 26-27 жовтня 2006 р. – С. 114-115.
7. **Стецула Н.О.** Нориця водяна мала (Arvicola terrestris scherman) в біотопах Національного природного парку "Сколівські Бескиди"// Нак. зап. Тернопільськ. ун-ту. Сер.: Біол. – 2006, № 1 (28). – С. 17-22.
8. **Стецула Н.О.** Сезонна динаміка чисельності мишовидних гризунів у деяких біотопах Національного природного парку "Сколівські Бескиди"// Наук. вісник Ужгород. ун-ту. Сер.: Біол. – 2007, № 20. – С. 128-131.
9. **Татаринов К.А.** Звірі західних областей України (Матер. до вивчення фауни Української РСР). – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – 186 с.
10. **Татаринов К.А.** Фауна хребетних Заходу України. Екологія, значення, охорона. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1973. – 254 с.
11. **Хоєцький П.Б.** Дослідження мишоподібних гризунів в угіддях НПП "Сколівські Бескиди"// Лісівництво України в контексті світових тенденцій розвитку лісового господарства: Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 150-річчю витоків кафедри лісівництва НЛТУ України. – Львів: РВВ НЛТУУ, 2006. – С. 267-268.